

Jakub Hapka

Konferencja naukowa: „Co kryją radzyńskie krypty?” – Radzyń Podlaski, 16 września 2017 roku

---

Radzyński Rocznik Humanistyczny 16/1, 252-255

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Konferencja naukowa: „Co kryją radzyńskie krypty?” – Radzyń Podlaski 16 września 2017 roku

16 września 2017 roku w Radzynie Podlaskim odbyła się konferencja naukowa dotycząca problematyki krypt w podziemiach kościoła pw. Świętej Trójcy.

W kwietniu 2017 r. rozpoczęły się prace przygotowawcze i badania archeologiczne wykopalisk w kościelnych kryptach najstarszej radzyńskiej świątyni. Nadzór nad pracami przygotowawczymi i badaniami archeologicznymi sprawuje archeolog i konserwator zabytków archeologicznych prof. dr hab. Małgorzata Grupa, która wraz z pozostałymi członkami zespołu badawczego na szczątki Konstancji Potockiej.

Zgromadzonych powitał gospodarz miejsca, ks. Andrzej Kieliszek, podkreślając istotną rolę kościoła w krajobrazie architektonicznym miasta. „Patrząc na architekturę pałacu Potockich – mówiliśmy – widzimy, że założenia architektoniczne zostały dostosowane do kościoła. Jego usytuowanie też nie jest przypadkowe (m.in. skierowane w stronę wschodu prezbiterium). Wiemy, że w kryptach spoczywają osoby znaczące dla lokalnej społeczności”. Ks. Kieliszek wyraził też nadzieję na stworzenie w przyszłości miejsca, gdzie będzie można oglądać wydobyte z krypt artefakty.

Konferencję prowadził Mariusz Barszcz. Wspominając poprzednie wykopaliska w Szczuczynie i Grajewie, przypomniał o remoncie posadzki kościoła, który odbył się w 2005 r. i o otwartych wówczas dwóch kryptach. W ówczesnym rekonesansie brała udział pierwsza z prelegentek, Dorota Dzięga z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lublinie Delegatury w Białej Podlaskiej, która wygłosiła referat pt. „Wstępne badania krypt kościoła pw. Świętej Trójcy w Radzynie Podlaskim, jako przyczynek do dalszych badań”. Prelegentka przypomniała genezę powstania najstarszej radzyńskiej świątyni, wyposażonej w trzy krypty grzebalne pod posadzką. Jedna znajduje się pod nawą kościoła, dwie odrębne pod obu kaplicami. O ich istnieniu świadczą

widoczne w nawie i w obu kaplicach duże marmurowe pyty, stanowiące wejścia do krypt. 17 sierpnia 2005 roku w kaplicy północnej otwarto kryptę grobową pod kaplicą Mniszków. Dokonano dokładnych pomiarów. Stwierdzono, że korytarz został zamurowany w latach 70-80 XX wieku. Pod ostatnią warstwą podłoża widoczne są ślady zbliżone do małych trumienek, które wskazują na wcześniejsze pochówki. W głębi krypty zauważono ok. 20 rozrzuconych trumien. 12 z nich stanowią trumny dziecięce. Na jednej z trumien znaleziono datowanie – 1813 r. 9 września 2005 otwarto kryptę pod kaplicą południową. 22 marca 1733 rok – to data widniejąca na dekoracji figuralnej. Dekoracja krypty przedstawia obraz śmierci osadzonej w tradycji barokowej – kościotrupa z kosą i łopatą oraz po drugiej stronie – z klepsydrą i kilofem w koronie na głowie. Nad wejściem widnieje monogram maryjny. Grupa konserwatorska miała na celu oględziny, opomiarowanie i zinventaryzowanie zawartości krypt. Te badania i notatka stworzona później, która zaczęła funkcjonować w obiegu dokumentacyjnym, stały się w zasadzie początkiem badań. Naukowcy z Poznania, szukający śladów pochówku żony Stanisława Antoniego Szczuki, przeglądając zdjęcia konserwatorskie, wpadli na trop, że inicjały z trumny mogą wskazywać na trumnę żony magnata. To doprowadziło ich do Radzyna.

Dr Tomasz Dudziński z Grajewskiej Izby Historycznej zaprezentował referat: „Rekonesans archeologiczny w kryptach pod kościołem Trójcy Świętej w Radzynie Podlaskim 24 – 27 IV 2017”. Odnosił się w nim do badań archeologicznych w Szczuczynie, gdzie nie udało się odnaleźć szczątków żony Szczuki, Konstancji. „Starostwo radzyńskie do połowy XVII wieku pozostawało w rękach Mniszchów, ale w ostatnim ćwierćwieczu XVII w. przeszło w ręce Stanisława Antoniego Szczuki. Z korespondencji między małżonkami było wiadomo, że Konstancja nie lubiła Szczuczyna. Woliała przebywać w Radzynie” – mówił członek zespołu prowadzącego badania krypt. „Rok 1733 to data śmierci Konstancji Szczuki, której szczątków nie znaleźli przy szczątkach jej męża. Na katafalku w krypcie kaplicy południowej stoi mała trumna dziecka. Za nią trumna kobiety, której szczyty obito ćwiekami, co było zgodne z ówczesną modą zdobniczą” – poinformował prelegent. Zaprezentował też zdjęcia szczytów trumiennych, które będą początkiem badań i odnajdywania poprzez ślady historyczne i księgi parafialne, osób tam pochowanych. „Trumny były w stanie tragicznym. Kiedy próbowaliśmy je podnosić, wszystko się rozsypywało. Dlatego tak ucieszyło nas wyraźne ich datowanie, To ważny ślad. I znaleziska. Fragmenty wyposażenia grobowego staną się przyczynkiem do poznania historii tego miejsca”. Wskazał także na widniejące nazwisko malarza dekoracji na ścianie południowej – Michała Arendta. Wymienił także znalezione elementy ubrań (dziecięcy bucik, fragment buta dorosłego z oderwaną cholewą, wstążki, kawałki materiałów, pas kontuszowy z 1813 r.). Rozszyfrowany napis na szczycie trumiennym (KSPWKL) można rozwinąć jako: Konstancja Szczuka, podkanclerzyna Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Prof. dr hab. Małgorzata Grupa z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu zaprezentowała referat pt. „Możliwości poznawczo-badawcze badań archeologicznych w kryptach kościelnych”. Stwierdziła w nim: „Wiemy, że w krypcie północnej na pewno od strony południowej jest kolejna warstwa trumien, którą musimy odkryć i przeprowadzić badania. Musimy też uporządkować te krypty

i posprzątać je, ponieważ przez ostatnie 200 lat naniesiono do nich niesamowitą ilość śmieci. Opracowanie całościowe zajmie kilka lat pracy dużego, przynajmniej ośmioosobowego zespołu”. Wyraziła nadzieję, że historię Radzyna będziemy mogli opowiedzieć zdecydowanie barwniej w zakresie kultury materialnej po wykonaniu pełnej konserwacji.

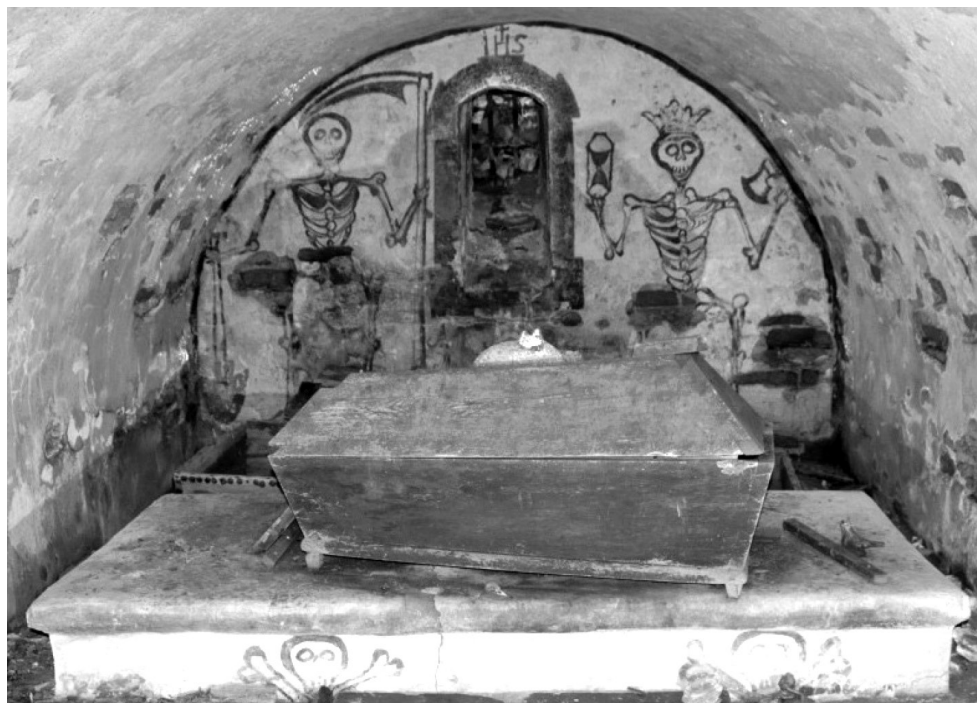

Prof. dr hab. Małgorzata Grupa

Dr Wiesław Nowosad z Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu przedstawił referat pt. „Kościół radzyński i jego fundatorzy. Wokół początków Kościoła Trójcy Świętej”. Zaprezentował archiwalne dokumenty z lustracji – wizytacji dóbr królewskich na Kozimryнку/Radzynie z XV-XVII wieku. Przypomniął dzierżawców Radzyna: rodzinę Kazanowskich, Mniszchów. Wspomnił o istniejącym drugim, drewnianym kościele pw. Zwiastowania NMP, który powstał przed 1529 r., położonym w obecnej lokalizacji parafii Św. Trójcy, oraz roli Zofii z Działyńskich Mniszchowej.

Dr Joanna Kowalik-Bylicka z Archiwum Państwowego w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim wystąpiła z referatem „Opowieść o mieszkańcach Radzyna. Próba ustalenia nazwisk osób, które mogą spoczywać w świątyni pw. Świętej Trójcy. Prelegentka zaznaczyła, że ostatnie pochówki miały miejsce w 1. poł. XIX w. „Wiemy, że spoczywa tam Konstancja Potocka, córka Bogusława Potockiego. Na podstawie dostępnych dokumentów udało się ustalić nazwiska kilku osób żyjących w Radzynie na przełomie XVIII i XIX wieku. Byli to urzędnicy, okoliczni ziemianie, notariusz radzyński, dużo dzieci – wskazała dr Kowalik-Bylicka.

Dominika Leszczyńska z Stacji Muzeum w Warszawie w „Przyczynku do badań *tańca śmierci* w krypcie południowej radzyńskiego kościoła pw. Świętej Trójcy” omówiła symbolikę widniejącego nad katafalkiem malowidła.

Taniec śmierci z radzyńskiej krypty. Źródło: <https://www.radzyn-podl.pl/miasto/z-kart-historii/1351-rewelacyjne-znalezisko-w-kosciele-swietej-trojcy.html>

Konferencji towarzyszyła wystawa artefaktów, znalezionych w Szczuczynie, Lublinie i Radzynie. Prof. Grupa zaprezentowała znaleziska z krypt: dwa czechmany (wierzchnie szaty męskie zapinane pod szyją, których rękawy nakładano na ręce, a nie – jak w przypadku kontusza – odrzucano do tyłu), kobiecy jedwabny płaszcz, pas kontuszowy, stulę. „Zapowiadane badania przebiegać będą już jako regularne badania archeologiczne. Skupimy się na czyszczeniu krypty północnej i południowej z zalegających pomiędzy zabytkami śmieci i zanieczyszczeń, przeprowadzimy pełną inwentaryzację pochówków, dokumentację pochówków i samych krypt oraz pomiary krypt względem bryły kościoła. Rozpocniemy prace ziemne w celu obniżenia poziomu gruntu, jaki zastaliśmy w krypcie, a jest prawdopodobnie wynikiem zasypania wcześniejszych pochówków ziemią” – powiedział Sebastian Nowak z Pracowni Dokumentacji i Konserwacji Instytutu Archeologii UMK, należący do grupy naukowej prof. Małgorzaty Grupy.

Jakub Hapka

Radzyń Podlaski
habakuk83@wp.pl